

УДК 339.56.(477)

Глуценко Я. І.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Стефківський В. М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Hlushchenko Yaroslava
*PhD of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the International Economics Department,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Stefkivsky Victor
*PhD of Economics,
Associate Professor of the International Economics Department,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Анотація. Статтю присвячено діагностиці тенденцій зовнішньоекономічної діяльності України. Проведено порівняльний аналіз показників, що характеризують експортно-імпортну діяльність (обсяги експорту й імпорту товарів і послуг, експортна й імпортна квоти) України і європейських країн. Встановлено, що за зазначеними показниками Україна наближена до таких країн, як Угорщина, Словачка Республіка, Болгарія, Румунія, Республіка Словенія, Литва. Проаналізовано частку України у світовому і європейському обсязі експорту й імпорту товарів і послуг. Встановлено, що частка українського експорту й імпорту у світовому обсязі має тенденцію до зменшення. Визначено, що частка вітчизняного експорту й імпорту товарів і послуг щодо обсягів ЄС в окремі періоди мала тенденції як до збільшення, так і до зменшення цієї частки. Відзначено зростання інтенсивності експортно-імпортної діяльності України з 2017 року.

Ключові слова: експорт, імпорт, ВВП, експортна квота, імпортна квота.

Вступ та постановка проблеми. Одними з основних показників, що характеризують конкурентоспроможності національної економіки, є обсяги експортно-імпор-

тної діяльності країни. Протягом останніх років Україна, незважаючи на проблеми в економічній і соціальній сферах, все більше активізує зовнішньоекономічну діяль-

ність. Зміна вектору розвитку економіки, пошук нових партнерів, диференціація ринків збуту вітчизняної продукції потребують визначення позицій та перспектив розвитку України в європейській і світовій економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням експортно-імпоротної діяльності України присвячені наукові праці вітчизняних учених Н.М. Богацької, Г.В. Голубової, А. Дунської, Т.Л. Краснодєд, С. Кулицького та ін. [1; 2; 3; 4; 5]. Водночас, враховуючи високу динамічність розвитку як світової, так і національних економіки, доцільно провести порівняльний аналіз обсягів експортно-імпоротної діяльності України і європейських країн за останні десять років.

Метою статті є проведення компаративного аналізу експортно-імпоротної діяльності України і європейських країн.

Результати дослідження. За останні п'ять років економіка України зазнала досить значних змін. За даними Державної служби статистики України у 2017 році нашими партнерами були 223 країни світу [6, с. 9]. При цьому спостерігається тенденція щодо зменшення обсягів експортно-імпоротної діяльності з країнами СНД і збільшення з іншими країнами світу, зокрема з країнами ЄС. Частка експорту товарів і послуг України до країн СНД у 2015 році становила 24,2%, у 2016 р. – 21,6%, у 2017 р. – 20,3%. Щодо частки експорту України до країн ЄС, то за аналогічні періоди цей показник дорівнював 32,8%, 35,1% і 38,3% відповідно. Аналогічна тенденція простежується із часткою імпорту товарів і послуг. У 2015 році частка імпорту з країн СНД до України становила 26,2%, з країн ЄС – 42,1%; у 2016 р. – 20,7% і 43,9%; у 2017 р. – 22,0% і 42,4% відповідно [6, с. 16].

Враховуючи, що країни Європейського Союзу досить суттєво відрізняються між собою за макроекономічними показниками, для підвищення об'єктивності висновків порівняльного аналізу оберемо країни схожі за тенденціями розвитку і показниками зовнішньоекономічної діяльності. І насамперед порівняємо ВВП України з ВВП окремих країн ЄС.

На рис. 1 наведено динаміку ВВП окремих країн ЄС і України за даними Світового банку за 2008–2017 роки.

Як свідчать наведені дані, протягом 2008–2017 років простежуються періоди як значного зростання, так і різкого падіння ВВП України. За досліджуваний період найбільше значення ВВП в Україні спостерігалось у 2008 році і дорівнювало 179,82 млрд. дол. США, з 2014 року показник ВВП знижується, досягаючи найменшого значення у 2015 році – 91,03 млрд. дол. США. Суттєве зниження ВВП України відбулося у 2009 році, що було зумовлено наслідками світової економічної кризи, і у 2014–2015 роках, що пов'язане з військовими подіями на Сході України, економічною і політичною кризою. Позитивним є те, що починаючи з 2016 року ВВП України демонструє тенденцію до зростання.

Серед країн, які мають вищі значення ВВП у порівнянні з Україною, слід відзначити Португалію, Чеську Республіку, Румунію. Як і в Україні, в Португалії найвищі значення ВВП спостерігались у 2008 році. У зазначений рік ВВП Португалії перевищує аналогічний показник України у 1,46 разу. У 2015 році, коли Україна мала найнижче значення ВВП, перевищення дорівнювало 2,19. Щодо ВВП Чеської Республіки і Румунії, то цей розрив менший, у 2008 році – 1,31 і 1,19, у 2015 році – 2,05 і 1,95. У 2012 році ВВП України було вищим у порівнянні з ВВП Румунії. Рівень ВВП Угорщини у 2009, 2014–2017 роках перевищував ВВП України, у 2008, 2010–2013 роках був нижчим.

Серед країн, ВВП яких постійно нижчі від рівня показника України, слід відзначити Словачку Республіку, Хорватію, Болгарію, Республіку Словенія, Литву, Естонію, Сербію та Латвію.

Проведемо порівняння обсягів експорту й імпорту товарів і послуг України та зазначених європейських країн.

Динаміка експорту товарів і послуг у діючих цінах за 2008–2017 роки наведена на рис. 2. Наведені дані свідчать, що за обсягами експорту товарів і послуг серед досліджуваних країн Україна з 2008 по 2013 роки займала

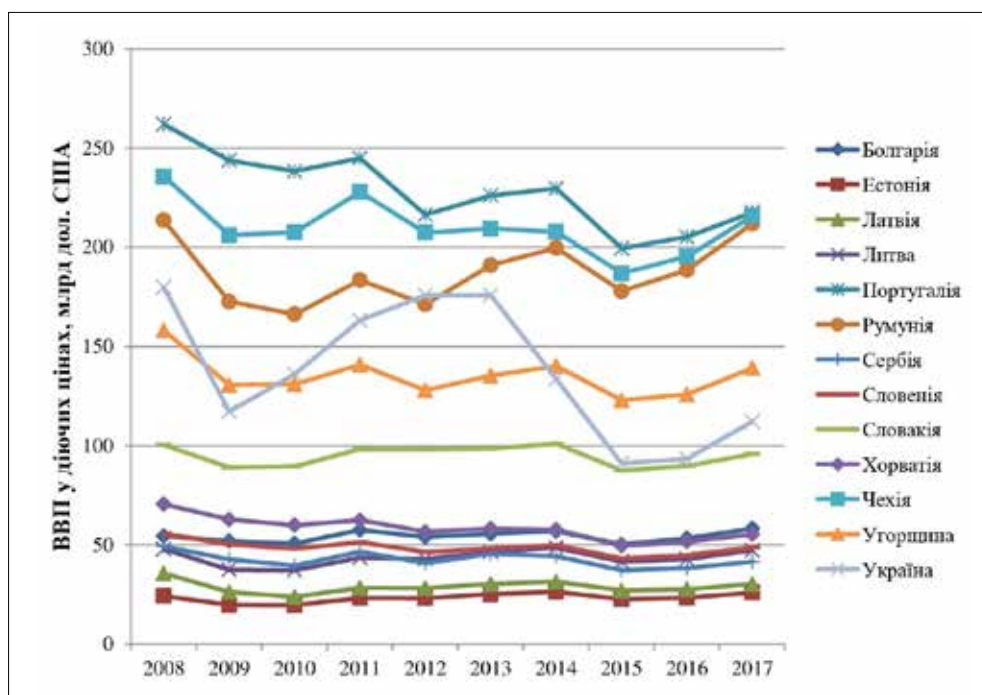

Рис. 1. Динаміка ВВП у діючих цінах країн Європи за 2008–2017 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано на підставі даних Світового Банку [7]

п'яте місце, з 2014 року – шосте. Найбільші значення обсягу експорту товарів і послуг в Україні спостерігалися у 2008 році – 79,89 млрд дол. США, у 2011 році – 81,28 млрд дол. США, у 2012 році – 83,88 млрд дол. США. Найнижче – 46,02 млрд дол. США у 2016 році. Значне зниження обсягів експорту товарів і послуг в Україні спостерігалось у 2009 і 2014 роках.

Серед визначених країн за обсягами експорту товарів і послуг лідируюча позиція належить Чеській Республіці. Обсяг експорту Чеської Республіки коливається від 120,99 млрд дол. США (2009 р.) до 171,40 млрд дол. США (2017 р.). На другому місці з експорту товарів і послуг знаходиться Угорщина. Обсяг експорту зазначеної країни коливався від 97,18 млрд дол. США (2009 р.) до 125,34 млрд дол. США (2017 р.).

У 2008 і 2012 роках за обсягами експорту Україна знаходилась на рівні Португалії й Словацької Республіки. Але починаючи з 2013 року експорт товарів і послуг України різко знижується.

У період з 2008 по 2013 рік Україна випереджувала за обсягами експорту Румунію. Починаючи з 2014 року експорт Румунії перевищував український у 1,27 разу, у 2015 році – у 1,52, у 2016 році – 1,68 і у 2017 р. – 1,63 разу.

Менший обсяг експорту товарів і послуг порівняно з Україною мали Хорватія, Болгарія, Республіка Словенія, Сербія, Литва, Латвія, Естонія.

Зіставимо обсяги імпорту товарів і послуг України та досліджуваних європейських країн за 2008–2017 роки. Наведені на рис. 3 дані демонструють досить різкі коливання обсягів імпорту України. У 2008 році Україна за обсягами імпорту посідала четверте місце (96,84 млрд дол.

США), у 2009 році – шосте (54,03 млрд дол. США). Починаючи з 2010 до 2012 року спостерігалось зростання обсягів імпорту, з 2013 року імпорт товарів і послуг починає знижуватися і у 2015 році досягає найнижчого значення 50,22 млрд дол. США.

Як і за обсягами експорту, на першому місці з імпорту товарів і послуг знаходиться Чеська Республіка. Обсяг імпорту Чеської Республіки коливаються від 113,93 млрд дол. США (2009 р.) до 156,53 млрд дол. США (2017 р.). Друге місце займає Угорщина. Обсяги імпорту товарів і послуг Угорщини у 2008 році перевищували українські у 1,29 разу, у 2009 році – у 1,71, у 2017 році – у 1,8. Третє місце посідає Португалія, обсяги імпорту якої коливались від 107,57 млрд дол. США (2008 р.) до 91,29 млрд дол. США (2017 р.).

Щодо країн з меншими обсягами імпорту порівняно з Україною, то це Литва, Республіка Словенія, Болгарія, Хорватія, Сербія, Естонія, Латвія.

Далі розглянемо відносні показники експортно-імпортної діяльності України і досліджуваних європейських країн. На рис. 4 наведено динаміку експортної квоти досліджуваних країн за 2008–2017 роки.

Наведені дані свідчать, що країнами-лідерами за рівнем експортної квоти є Словацька Республіка, Угорщина, Естонія, Литва, Республіка Словенія, Чеська Республіка.

Так, експортна квота Словацької Республіки за досліджуваний період мала найменше значення у 2009 році – 67,6%, найбільше у 2017 році – 96,3%, в Угорщині найменше значення – 74,4% – спостерігається також у 2009 році, найбільше – 90,2% у 2015 році. Щодо інших країн, то експортна квота Естонії протягом десяти

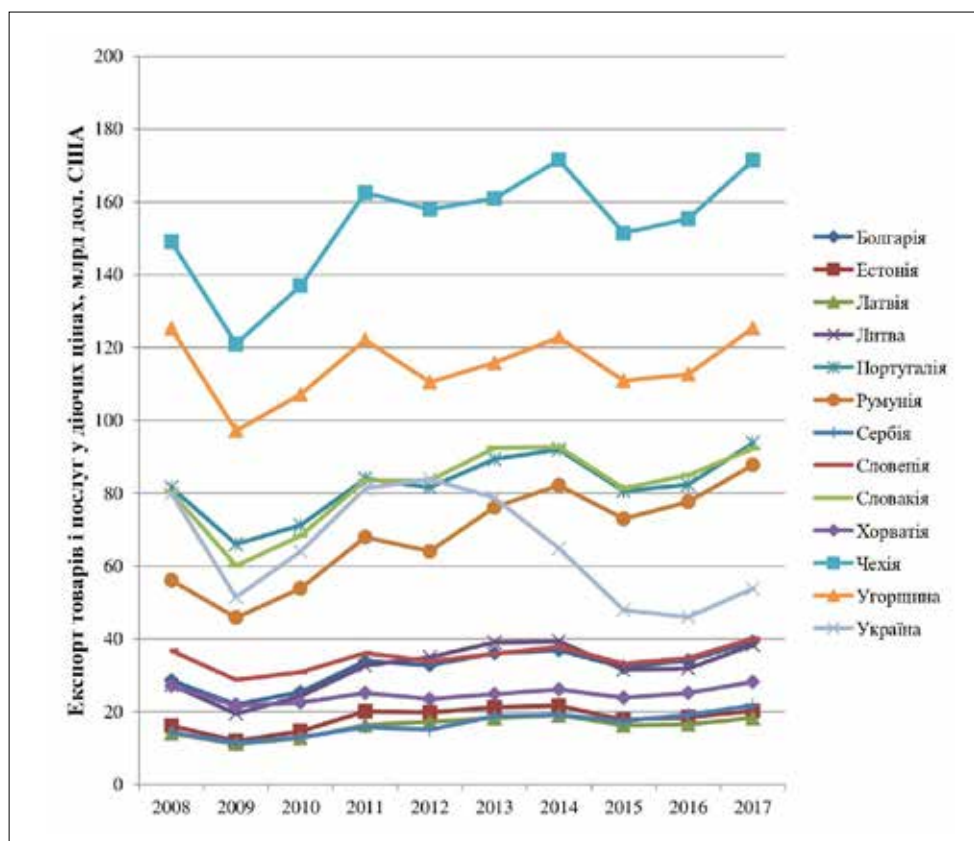

Рис. 2. Динаміка експорту товарів і послуг країн Європи у діючих цінах за 2008–2017 роки, млрд дол. США

Джерело: побудовано на підставі даних Світового Банку [8]

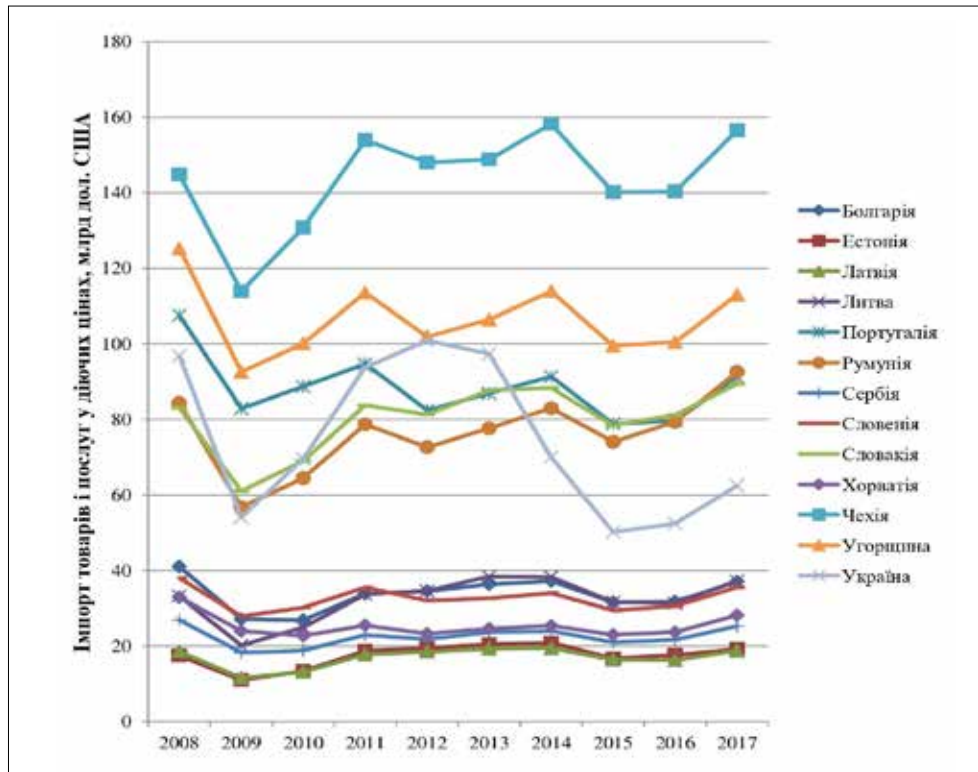

Рис. 3. Динаміка імпорту товарів і послуг країн Європи у діючих цінах за 2008–2017 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано на підставі даних Світового Банку [9]

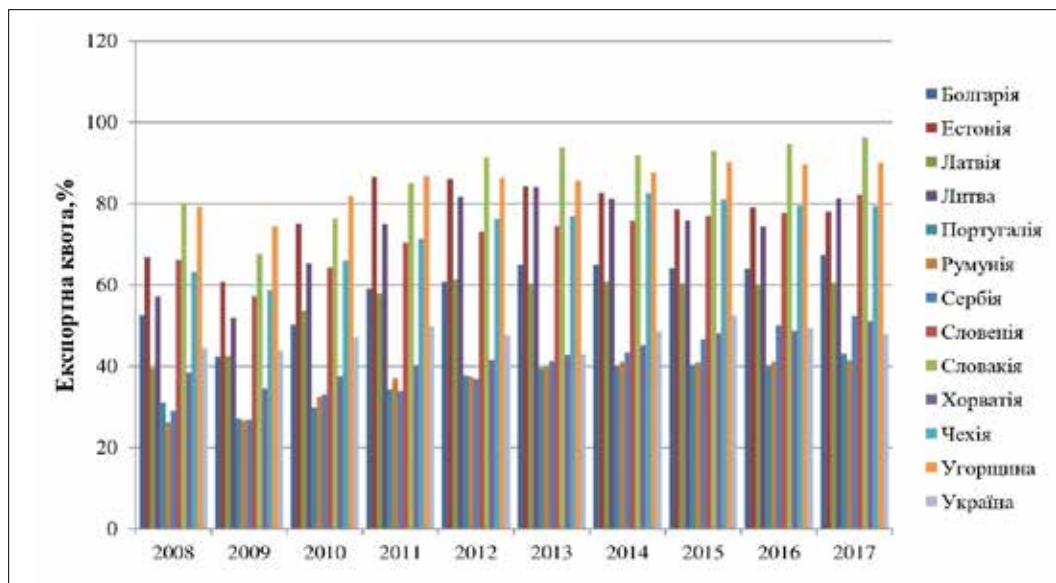

Рис. 4. Експортна квота країн Європи за 2008–2017рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано на підставі даних Світового Банку [10]

років зростає з 66,8% (2008 р.) до 78,03% (2017 р.), Литви з 57,1% до 81,3% відповідно. Найбільше значення експортної квоти Естонія мала у 2011 р. – 86,5%, Литва – 84,1 у 2013 році. У Чеській Республіці експортна квота коливалась від 58,7% (2009 р.) до 82,5% (2014 р.), у Республіці Словенія – від 57,2% (2009 р.) до 82,2% (2017 р.).

Найнижчі значення експортної квоти спостерігались у Румунії в 2008 (26,3%) і 2009 (26,5%) роках, у Сербії

протягом п'яти років – з 2008 (29,1%) по 2012 (36,9%) рік, у Португалії з 2009 (27,1%) до 2012 (37,7%) року. З 2013 року в зазначених країнах рівень експортної квоти починає зростати і перевищує 40%. У 2017 році експортна квота Сербії досягає 52,4%.

За досліджуваний період експортна квота України коливалась від 42,9% у 2013 році до 52,6% у 2015 році. У порівнянні з іншими країнами Україна мала середні значення ек-

портної квоти. Вони нижчі за показники Болгарії, Латвії, в окремі періоди Хорватії та Сербії, та перевищують значення показників Румунії, Португалії, окремі періоди Сербії.

На рис. 5 наведено динаміку імпоротної квоти досліджуваних країн за 2008–2017 роки. Найвищі значення імпоротної квоти спостерігались у Словацької Республіки, Угорщини, Естонії, Литви, Чеської Республіки. Так, протягом досліджуваного періоду найнижче значення імпоротної квоти Словацька Республіка мала у 2009 році – 77,8%, найвище – 92,9% у 2017 році. В Угорщині імпортна квота коливалась від 70,4% (2009 р.) до 82,3% (2017 р.). Найнижче значення імпоротної квоти Естонія мала у 2009 році – 55,8%, найвище – 84,4% у 2012 році, Литва – 53,6% у 2009 році, 82,8% у 2013 році. У Чеської Республіки імпортна квота змінювалась з 61,1% у 2008 р. до 72,2% у 2017 р.

Серед досліджуваних країн найнижчі значення імпоротної квоти мали Румунія і Португалія. Так, імпортна квота Румунії коливалась від 39,2% у 2008р. до 43,6% у 2017р. При цьому найнижче значення імпоротної квоти у Румунії було в 2009 році і становило 32,8%. Португалія

мала найнижче значення імпоротної квоти у 2009 році – 34,0%, найвище – 43,1% у 2017 році.

Україна за значеннями імпоротної квоти займає середні позиції серед країн, що вивчались. Рівень імпоротної квоти змінювався з 52,5% у 2008 р. до 55,6% у 2017 р. Найнижче значення імпоротної квоти України спостерігалось у 2009 р. – 45,9%, найвище – 56,4% у 2012 році.

Україна мала вищий рівень імпоротної квоти порівняно з Хорватією, Сербією (за винятком 2008, 2014–2017 років), Португалією, Румунією, й нижчий по відношенню до показників Болгарії, Республіки Словенія, Латвії.

Розглянемо частку, яку займає український експорт й імпорт товарів і послуг у світовому та Європейському (табл. 1).

Як свідчать розраховані дані, частка українського експорту й імпорту у світовому має тенденцію до зменшення. Якщо у 2008 році частка експорту України становила 0,40%, то у 2017 році – 0,23%, частка імпорту у 2008 році дорівнювала 0,49% у 2017 році – 0,28. Порівняння часток експорту й імпорту показує, що Україна імпортує товарів і послуг більше, ніж експортує.

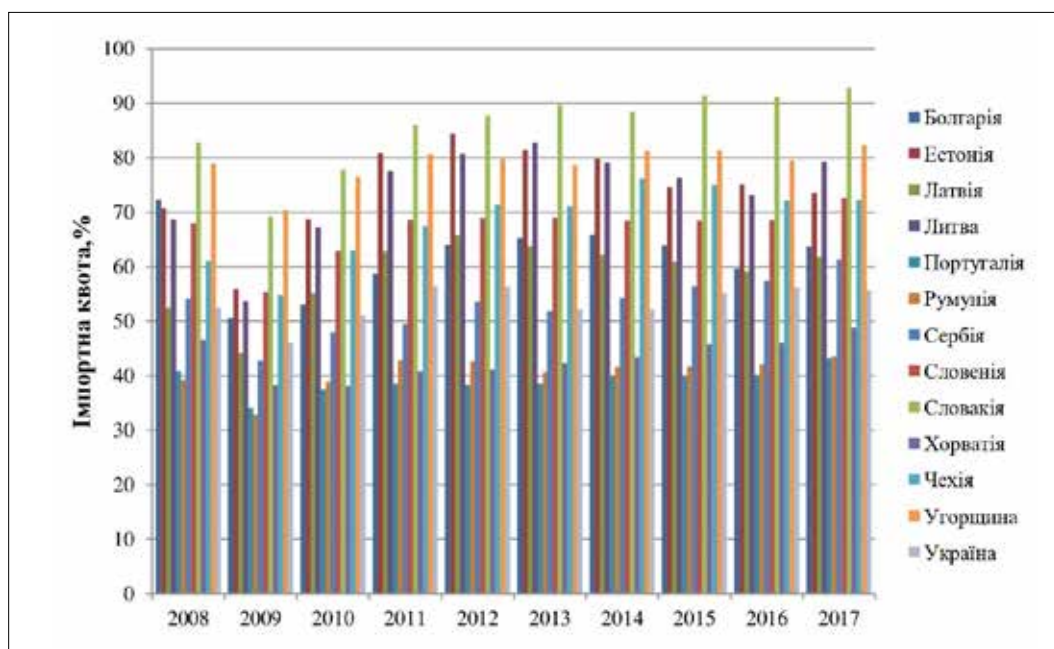

Рис. 5. Імпортна квота країн Європи за 2008-2017 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано на підставі даних Світового Банку [11]

Таблиця 1

Динаміка частки експорту і імпорту України за 2008-2017 рр.

Рік	Частка експорту України в світовому експорті, %	Частка експорту України в експорті країн ЄС, %	Частка імпорту України в світовому експорті, %	Частка імпорту України в експорті країн ЄС, %
2008	0,40	1,07	0,49	1,27
2009	0,32	0,86	0,35	0,93
2010	0,34	0,97	0,38	1,08
2011	0,36	1,07	0,42	1,24
2012	0,37	1,14	0,45	1,41
2013	0,34	1,02	0,42	1,32
2014	0,27	0,81	0,30	0,93
2015	0,22	0,66	0,24	0,76
2016	0,22	0,63	0,26	0,79
2017	0,23	0,68	0,28	0,86

Джерело: розраховано на підставі даних Світового банку [8; 9]

Щодо вітчизняного експорту і імпорту товарів і послуг щодо обсягів ЄС, то у 2009 році показники України менші, ніж у 2008 році, з 2010 по 2012 рік відбувалося їх зростання, починаючи з 2013 по 2016 рік спостерігалася тенденція щодо зменшення. Порівняння часток українського експорту й імпорту до обсягів ЄС демонструє перевищення імпорту.

Висновки. Проведене дослідження показало, що Україна за показниками зовнішньоекономічної діяльності (обсягами експорту й імпорту товарів і послуг, експортної і імпортної квот) наближена до таких євро-

пейських країн, як Угорщина, Словацька Республіка, Болгарія, Румунія, Республіка Словенія, Литва. За 2008–2017 роки спостерігаються періоди як зростання, так і зниження обсягів експортно-імпортної діяльності України. Позитивним моментом є те, що, незважаючи на наслідки соціально-економічної кризи 201–32014 років, інтенсивність міжнародної торгівлі України починаючи з 2017 року підвищується. Подальші дослідження будуть спрямовані на діагностування стимулюючих та стримуючих факторів розвитку експортно-імпортної діяльності України.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М. Аналіз розвитку зовнішньоторговельної діяльності України та можливості її покращення. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2017. Вип. 18. С. 24–27.
2. Голубова Г.В. Статистичний аналіз та прогнозування експорту України. *Статистика України*. 2018. № 2. С. 6–12.
3. Дунська А. Експортно-імпортна діяльність України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 36–46.
4. Краснодєд Т.Л. Аналіз експортно-імпортних операцій України на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини і світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 32–35.
5. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 9. С. 81–93. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>. (дата звернення 11.03.2019).
6. Зовнішня торгівля України товарами і послугами у 2017 році: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 148 с.
7. GDP (current US): data/ World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (Accessed 11 March 2019).
8. Export of goods and services (current US): data/ World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD> (Accessed 11 March 2019).
9. Import of goods and services (current US): data/ World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD> (Accessed 11 March 2019).
10. Export of goods and services (% of GDP): data/ World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=UA> (Accessed 11 March 2019).
11. Import of goods and services (% of GDP): data/ World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=UA> (Accessed 11 March 2019).

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТРАН

Анотація. Стаття посвячена діагностиці тенденцій внешнеекономічної діяльності України. Проведен сравнительний аналіз показателів, характеризуючих експортно-імпортну діяльність (обсяги експорту і імпорту товарів і послуг, експортна і імпортна квоти) України і європейських країн. Установлено, що по рівню досліджуваних показателів Україна наближена до таких країн, як Венгрія, Словацька Республіка, Болгарія, Румунія, Республіка Словенія, Литва. Проаналізована доля України в мировому і європейському обсязі експорту і імпорту товарів і послуг. Визначено, що доля українського експорту і імпорту в мировому обсязі зменшується. Установлено, що частка національного експорту і імпорту товарів і послуг по відношенню до обсягів ЄС в окремі періоди демонструвала тенденції як зростання, так і зниження. Відзначено зростання інтенсивності експортно-імпортної діяльності України з 2017 року.

Ключові слова: експорт, імпорт, ВВП, експортна квота, імпортна квота.

COMPARATIVE ANALYSIS OF EXPORT-IMPORT ACTIVITIES OF UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES

Summary. The article is dedicated to the analysis of trends in foreign economic activities of Ukraine and European countries. For comparative analysis, the authors of the article selected the countries of the European Union, which are similar to Ukraine in terms of economic development trends and indicators of foreign economic activities. The authors carried out a comparative analysis of main indicators characterizing the intensity of export-import activities of Ukraine and selected European countries for 2008-2017: volumes of export and import of goods and services, export and import quotas. According to the results of the analysis, the authors established the European countries that occupy leading positions, and defined the countries that are inferior to the indicators of Ukraine. The authors describe trends in fluctuating volumes of exports and imports of European countries and Ukraine. The authors defined trends in the volatility of exports and imports of European countries and Ukraine. It was established that Ukraine had average import and export quotas compared to European countries. During 2008-2017, there were periods of both growth and reduction of volumes of export-import activities of Ukraine. It was identified that Ukraine is approaching such countries as Hungary, the Slovak Republic, Bulgaria, Romania, the Republic of Slovenia and Lithuania according to these indicators. Compared to other countries, Ukraine is inferior to the Czech Republic in terms of export-import activities, and ahead of Estonia, Latvia, Croatia, Serbia, according to some indicators of Portugal. The share of Ukraine in the world and European volume of export and import of goods and services was analysed. The authors proved that the share of Ukrainian export and import volumes tends to decrease in the world. The comparison of the share of exports and imports showed that Ukraine during the whole period of the study imports goods and services more than exports. In comparison to EU volumes, the share of domestic exports and imports of goods and services tended in some periods to increase as well as to decrease. Since 2017 there has been growth of intensity in Ukrainian export and import activities.

Key words: export, import, GDP, export quota, import quota.